

Proces deglomeracji przemysłu

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Proces deglomeracji przemysłu

Źródło: dostępny w internecie: pixy.org, domena publiczna.

Większość zakładów przemysłowych w Polsce skupia się w obrębie granic jednego miasta. Ma to wiele pozytywnych konsekwencji, m.in. taki stan rzeczy polepsza komunikację wewnętrzną, może też wpływać na mniejsze koszty funkcjonowania przedsiębiorstw (np. korzystanie ze wspólnej sieci energetycznej, kanalizacji itp.). Jednak koncentracja przemysłu na danym obszarze wpływa negatywnie na stan środowiska przyrodniczego. Wraz z restrukturyzacją przemysłu często prowadzona jest jego deglomeracja, która ma na celu zmniejszenie presji na środowisko. W tym e-materiale dowiesz się, jakie są wady i zalety deglomeracji przemysłu.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, czym jest deglomeracja przemysłu.
- Wyjaśnisz, jakie są przyczyny i skutki przeprowadzania deglomeracji przemysłu.
- Omówisz wady i zalety deglomeracji przemysłu.

Przeczytaj

Proces [deglomeracji](#) jest obserwowany obecnie niemal we wszystkich funkcjonujących okręgach przemysłowych. Polega na przeniesieniu zakładów przemysłowych na obrzeża miast lub inne, odległe obszary, np. wiejskie. Przyczyny tego procesu to m.in. możliwość zwiększenia przestrzeni produkcyjnej oraz niższe koszty gruntów i siły roboczej.

Podczas deglomeracji przemysłu należy dokładnie przeanalizować aspekty przestrzenne, tak aby była ona efektywna – czyli opłacalna, ponieważ za optymalną lokalizację zakładu przemysłowego uznaje się miejsca, w których koszty produkcji są najmniejsze, a zyski ze sprzedaży produktów gotowych – maksymalne. Mianowicie należy wziąć pod uwagę:

- aspekt przyrodniczy – sąsiedztwo przemysłu może mieć wpływ na zmianę ukształtowania terenu, degradację gleb, zanieczyszczenie wód i atmosfery,
- rozwój tych obszarów – lokalizacja przemysłu wpływa na rozwój obszarów wiejskich i miejskich,
- zagospodarowanie terenu – może wiązać się z przekształceniem użytków rolnych w tereny pod budowę zakładów przemysłowych,
- zasoby siły roboczej – dużo pracowników może mieć problem z dojazdem do nowej lokalizacji, więc należy wziąć pod uwagę możliwe zwolnienia lub zatrudnienie nowych pracowników,
- dostępność zaplecza naukowo-badawczego – umożliwia wzrost jakości przemysłu,
- infrastruktura techniczna – wpływa na komunikację z danym zakładem oraz dostęp do wody i innych mediów.

Położenie zakładów w jednej aglomeracji, dzięki wspólnemu dostępowi do infrastruktury technicznej, zmniejsza koszty produkcji, transportu i możliwej kooperacji między nimi (np. w zakresie zaopatrzenia lub sprzedaży). Jednak zbyt duża

koncentracja przemysłu na danym obszarze jest zjawiskiem negatywnym, ponieważ oddziałuje niekorzystnie na środowisko naturalne.

Deglomeracja przemysłu usprawnia wprowadzenie nowych technologii i rozrastanie się zakładów przemysłowych.

Źródło: dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, licencja: CC BY 2.5.

Zalety deglomeracji przemysłu:

- dostęp do przestrzeni dla rozwoju produkcji, tańszej ziemi i siły roboczej,
- zazwyczaj niższe czynsze dzierżawne i podatki (np. w specjalnych strefach ekonomicznych),
- możliwość uzyskania subwencji i dotacji rządowych na część peryferyjnych terenów wiejskich,
- mniej zdegradowane środowisko przyrodnicze.

Przyczyny deglomeracji przemysłu:

- ograniczenia związane z dostępem do odpowiednio dużych terenów przemysłowych,

- nadmierne obciążenie infrastruktury, uniemożliwiające podłączenie kolejnego zakładu do istniejącej sieci, np. energetycznej,
- przeludnienie obszaru aglomeracji, skutkujące m.in. brakiem mieszkań lub ich bardzo wysokimi cenami,
- bardzo wysokie koszty zakupu bądź dzierżawy ziemi pod nowe inwestycje,
- zanieczyszczenie środowiska.

Wady deglomeracji przemysłu:

- zwiększenie zanieczyszczenia środowiska w danym miejscu,
- zmniejszenie bioróżnorodności,
- degradacja krajobrazu,
- pustoszenie centrów miast.

Słownik

deglomeracja

najogólniej rozrzedzanie, rozpraszanie; oznacza proces odwrotny do aglomeracji (skupianie, koncentrowanie)

Audiobook

Zapoznaj się z nagraniem i wykonaj polecenia.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PVzjIGQ1E>

Proces deglomracji przemysłu

Przez lata w polaryzacyjnym modelu rozwoju Polski pogłębiały się różnice między największymi ośrodkami miejsko-przemysłowymi a pozostałą częścią kraju, skutkujące, już od okresu zaborów, umownym podziałem kraju na Polskę A i B. Także dziś rozwój niektórych obszarów peryferyjnych jest zagrożony z powodu depopulacji i obniżania się poziomu dochodów. Problem ten dotyczy między innymi Suwalszczyzny, znacznych części Podlasia, Warmii i Mazur, Roztocza oraz Pomorza Środkowego. Zagrożony jest rozwój takich miast jak Łomża, Ostrołęka, Suwałki czy Zamość. Sposobem na wyrównanie regionalnych różnic rozwojowych Polski poprzez tworzenie wielu miejsc pracy w regionach, które obecnie nie są atrakcyjne dla młodych ludzi, a także podniesienie prestiżu małych i średnich miast jest coraz częściej pojawiające się w debacie publicznej hasło deglomracji przemysłu. Czym więc jest deglomracja przemysłu i czy warto na niej opierać rozwój wielu peryferyjnych regionów Polski?

Pozornie może się wydawać, że koncentracja przemysłu w regionie przynosi same korzyści. Tymczasem rozwój tego sektora gospodarki na ograniczonej przestrzeni wiąże się z nadmiernym obciążeniem infrastruktury komunikacyjnej, energetycznej i komunalnej, brakiem siły roboczej, niedoborami wody, mieszkań, terenów inwestycyjnych oraz pogarszającą się jakością środowiska przyrodniczego, co jest dużym problemem dla mieszkającej tam ludności. Nadmierna przestrzenna koncentracja zakładów przemysłowych i powiązanych z nimi przedsiębiorstw skutkuje znacznym wzrostem kosztów inwestycyjnych i eksploatacyjnych, a w konsekwencji ciągłym zwiększaniem nakładów na utrzymanie produkcji, rozwój komunikacji, rozbudowę infrastruktury czy rekultywację zdegradowanych terenów. Działania te są niezwykle kosztochłonne. Tymczasem środki te można przeznaczyć na rozwój średnich i małych ośrodków i poprawę bytu ich mieszkańców. Część zakładów przemysłowych słabo koreluje ze

strukturą osadniczą, czego wynikiem są niepotrzebne dojazdy do pracy, które – biorąc pod uwagę relację wynagrodzeń do kosztów dojazdów – nie powinny być dłuższe niż 20–30 km.

Deglomeracja przemysłu ma różne oblicza. Powinna być jednak jak najbardziej ekonomiczna, czyli należy przeprowadzić ją jedynie w przypadku, gdy jest możliwe wykazanie jej efektywności, co wymaga zbilansowania potencjalnych szans i zagrożeń. Może polegać na blokowaniu rozwoju przemysłu w istniejących już ośrodkach miejsko-przemysłowych lub, z czym z reguły jest utożsamiana, na rozproszeniu przemysłu poprzez przenoszenie zakładów produkcyjnych do innych lokalizacji. Jest to proces skomplikowany i długotrwały, jednak przeprowadzony prawidłowo przynosi wiele korzyści, związanych między innymi z oszczędnością środków, tworzeniem nowych miejsc pracy oraz mniejszą uciążliwością przemysłu dla środowiska. Zwolennicy deglomeracji przemysłu podkreślają, że powstrzymuje ona migrację młodych, dobrze wykształconych mieszkańców peryferyjnych regionów, a tym samym pobudza popyt lokalny i rozwój nowych podmiotów gospodarczych, dążąc zaś do racjonalnego rozmieszczenia sił wytwórczych i ludności na obszarze kraju, służy dobru społecznemu. Przenoszenie zakładów ma także na celu aktywizację gospodarczą terenów słabiej rozwiniętych, na których występuje nadmiar siły roboczej. Ulokowanie w mniejszej miejscowości siedzib dużych firm ma bowiem istotne znaczenie miastotwórcze i wpływa pozytywnie na rozwój społeczno-gospodarczy całego regionu. Aby zachęcić inwestorów do lokowania nowych zakładów poza najsilniej zurbanizowanymi obszarami, proponuje się im liczne ulgi inwestycyjne i podatkowe oraz nisko oprocentowane kredyty na uruchomienie działalności gospodarczej.

Warto jednak podkreślić, że proces deglomeracji powinien być ukierunkowany, stabilny i uwzględniony w długofalowych strategiach rozwoju regionu. Likwidacja, po krótkim okresie działania, siedziby dużego zakładu przemysłowego skutkuje bowiem, zwłaszcza w przypadku mniejszych miejscowości, intensywną recesją gospodarczą związaną z utratą ważnego źródła dochodów podatkowych, likwidacją miejsc pracy i zmniejszeniem zapotrzebowania na różnorodne usługi otoczenia przemysłu i biznesu.

Uważa się, że opłacalność deglomeracji zależy przede wszystkim od prawidłowego wyboru zakładu przemysłowego oraz od ścisłego sprecyzowania kierunków oddziaływania deglomeracji, których zakres i hierarchia mogą być różne w

poszczególnych regionach, pomimo istnienia tego samego, zasadniczego celu, którym jest na przykład ograniczenie wzrostu zatrudnienia, ograniczenie przestrzennego rozlewania się ośrodków miejsko-przemysłowych czy poprawa jakości środowiska.

Nasuwa się więc pytanie, czy wszystkie zakłady przemysłowe mogą i powinny podlegać deglomeracji? Ograniczenia dotyczą z reguły zakładów przemysłowych powiązanych przestrzennie z bazą surowcową, ich przeniesienie podnosi bowiem znacząco koszty transportu. Ważnym kryterium jest także szczegółowo zestawiony bilans zatrudnienia, uwzględniający wszystkie, niezbędne do funkcjonowania zakładu specjalizacje, zarówno w procesie produkcji przemysłowej, jak i w otoczeniu biznesowym. Jego brak zmusza do tworzenia koncepcji rozwoju na podstawie często niepełnych, mniej szczegółowych, szacunkowych danych, co powinno być sygnałem do zachowania ostrożności przy podejmowaniu decyzji o deglomeracji. Niezbędne jest także uwzględnienie aspektów przyrodniczych, które niekiedy warunkują lokalizację niektórych zakładów przemysłowych, a także zwrócenie uwagi na przetwarzany surowiec, źródła jego pochodzenia oraz zasięg rynku zbytu. Dodatkowym, a czasami jedynym czynnikiem przesądzającym o deglomeracji zakładów mogą być względy urbanistyczne i infrastrukturalne, przykładowo konieczność budowy nowych dróg, obiektów towarzyszących, na przykład składowo-magazynowych i biurowych zakładu, składowisk odpadów i tym podobnych, znacząco podnoszących koszty przedsięwzięcia.

Szanse dla procesów deglomeracji przemysłu w Polsce stwarzają między innymi specjalne strefy ekonomiczne, w których prowadzenie działalności gospodarczej odbywa się na szczególnych, preferencyjnych warunkach, polegających między innymi na zwolnieniu inwestorów z podatku dochodowego. Większość z nich powstała co prawda w regionach wysoko uprzemysłowionych, często w oparciu o infrastrukturę po tradycyjnych, restrukturyzowanych gałęziach przemysłu, niektóre jednak – jak Suwalska czy Słupska SSE – przyczyniły się znacznie do rozwoju gospodarczego regionów i przyciągnęły szereg inwestycji. Do takich obszarów należy także na przykład Dolina Nadwiślańska, czyli teren położony na linii Kozienice–Puławy–Kraśnik–Stalowa Wola–Tarnobrzeg–Mielec–Rzeszów, który dzięki synergii wielkich, często państwowych przedsiębiorstw oraz dzięki aktywizacji SSE Mielec i części Doliny Lotniczej może stać się istotnym ośrodkiem przemysłu zaawansowanych technologii, zwłaszcza lotniczego i elektronicznego.

Duży potencjał ma także Kraina Wielkich Jezior Mazurskich, nazwana Mazurskim Klastrem Technologiczno–Turystycznym. Dzięki dobrej jakości środowiska obszar ten może stać się dogodny dla lokalizacji „czystych” przemysłów elektroniczno-informatycznych.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 1

Wyjaśnij, od czego zależy opłacalność deglomeracji przemysłu.

Polecenie 2

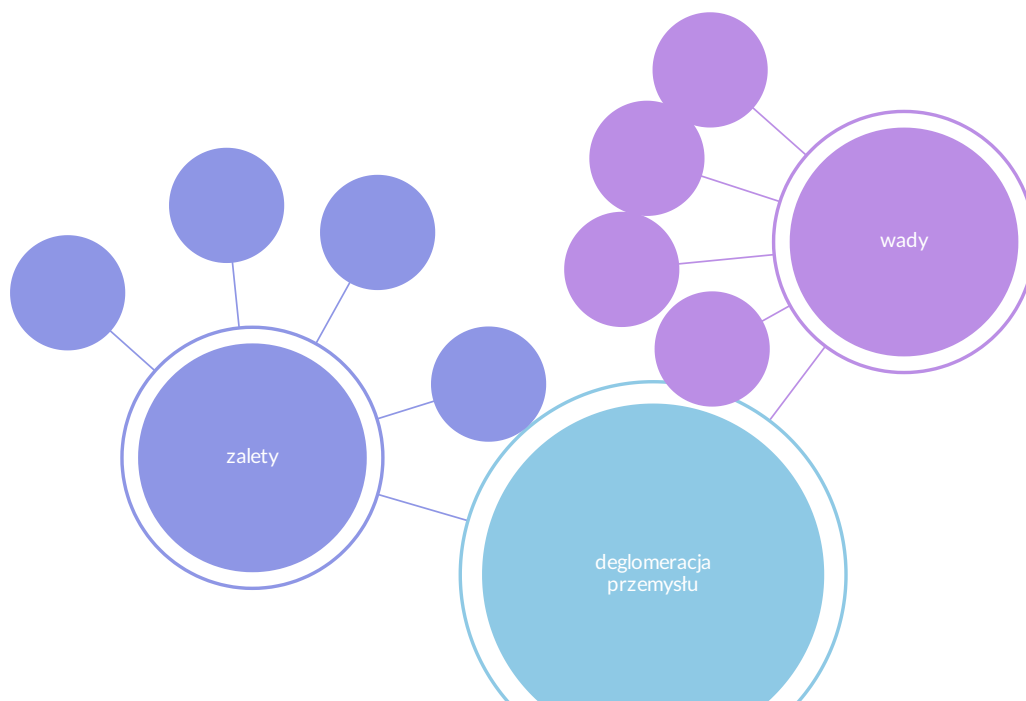
Wyjaśnij, jak czynniki lokalizacji przemysłu wpływają na proces jego deglomeracji.

Mapa myśli

Polecenie 1

Uzupełnij mapę myśli. Określ wady i zalety deglomeracji przemysłu.

Dla nauczyciela

SCENARIUSZ LEKCJI

Imię i nazwisko autora: Michał Pranke

Przedmiot: geografia

Temat zajęć: Proces deglomeracji przemysłu

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum/technikum, zakres rozszerzony, klasa II

Podstawa programowa

XI. Przemiany sektora przemysłowego i budownictwa: czynniki lokalizacji przemysłu tradycyjnego i zaawansowanych technologii, obszary koncentracji przemysłu, rozwój i rola budownictwa w gospodarce.

Uczeń:

3) wyjaśnia zmiany struktury przestrzennej przemysłu tradycyjnego i zaawansowanych technologii na świecie oraz określa udział Polski w tych zmianach.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne

Uczeń:

- wyjaśnia pojęcie deglomeracji przemysłu,
- omawia przyczyny i skutki deglomeracji przemysłu,
- określa wady i zalety deglomeracji przemysłu.

Strategie nauczania: asocjacyjna

Metody nauczania: burza mózgów, dyskusja, mapa myśli, miniwykład

Formy pracy: praca indywidualna, praca w grupach, praca całego zespołu klasowego

Środki dydaktyczne: e-materiał, tablety, atlasy geograficzne, zeszyt przedmiotowy

Materiały pomocnicze

Wieloński A., *Geografia przemysłu*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005.

PRZEBIEG LEKCJI

Faza wprowadzająca

- Nauczyciel wprowadza uczniów w tematykę zajęć, zadając pytanie: czym jest deglomeracja przemysłu? Burza mózgów.
- Nauczyciel przedstawia cele lekcji.

Faza realizacyjna

- Uczniowie, w nawiązaniu do burzy mózgów z początku lekcji, korzystając z części „Przeczytaj” e-materiału oraz dostępnych źródeł informacji, tworzą

definicję pojęcia deglomeracji przemysłu. Nauczyciel czuwa nad poprawnością wykonania zadania.

- Następnie nauczyciel w formie miniwykładu przedstawia przyczyny i skutki deglomeracji przemysłu. We wspólnej dyskusji uczniowie określają wady i zalety deglomeracji przemysłu. Uczniowie uzupełniają mapę myśli dotyczącą wad i zalet deglomeracji przemysłu.
- Nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z audiobookiem i wykonanie poleceń zawartych w tej części e-materiału (praca w grupach). Wskazani uczniowie bądź ochotnicy prezentują rezultaty pracy, nauczyciel czuwa nad poprawnością wypowiedzi uczniów.

Faza podsumowująca

- Podsumowanie treści omawianych podczas lekcji. W razie potrzeby nauczyciel wyjaśnia kwestie sporne i problematyczne oraz odpowiada na dodatkowe pytania uczniów.
- Przypomnienie celów zajęć.
- Nauczyciel ocenia pracę uczniów podczas lekcji, biorąc pod uwagę ich możliwości i zaangażowanie.

Praca domowa

- Korzystając z dostępnych źródeł informacji, przygotuj notatkę dotyczącą wybranego przykładu deglomeracji przemysłu na świecie.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania danego multimedium

Audiobook może zostać wykorzystany podczas zajęć poświęconych zmieniającej się roli czynników lokalizacji przemysłu oraz ich wpływowi na rozmieszczenie i rozwój wybranych jego działów (zakres podstawowy: XI. 1).